

М. Г. Марич,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5400-0503>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.4.138

РОЛЬ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

М. Marych,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

THE ROLE OF CREDIT POLICY IN ENSURING THE QUALITY OF A BANK'S LOAN PORTFOLIO

У статті ґрунтовно досліджено роль кредитної політики банку як системоутворюючого елементу управління кредитною діяльністю та ключового чинника забезпечення високої якості кредитного портфеля. Акцентовано увагу на тому, що кредитна політика визначає стратегічні та тактичні орієнтири банку у сфері кредитування, формує підходи до відбору позичальників, встановлення кредитних умов, управління кредитними ризиками та контролю за виконанням кредитних зобов'язань.

Розкрито економічну сутність якості кредитного портфеля та охарактеризовано основні показники її оцінювання, зокрема рівень проблемної заборгованості, концентрацію кредитного ризику, ступінь диверсифікації та дохідність кредитних операцій. Обґрунтовано, що ефективна кредитна політика сприяє зниженню частки непрацюючих кредитів, підвищенню платоспроможності позичальників і зміцненню фінансової стійкості банківської установи.

Особливу увагу приділено аналізу впливу внутрішніх нормативних документів банку, процедур оцінки кредитоспроможності позичальників, системи лімітів і механізмів моніторингу кредитного портфеля на забезпечення його якості. Визначено основні напрями вдосконалення кредитної політики банків в умовах макроекономічної нестабільності, зростання кредитних ризиків та трансформації фінансового ринку. Зроблено висновок, що адаптивна, ризик-орієнтована кредитна політика є необхідною передумовою формування збалансованого та якісного кредитного портфеля, а також довгострокової фінансової стабільності банку.

The article provides an in-depth analysis of the role of a bank's credit policy in ensuring the quality of its loan portfolio under conditions of economic uncertainty and increased credit risks. Credit policy is considered as a key managerial instrument that defines strategic and operational guidelines for lending activities, determines approaches to borrower selection, loan pricing, risk assessment, and monitoring of credit exposures. The study substantiates that a well-designed and consistently implemented credit policy directly influences the structure, diversification, and overall quality of the loan portfolio.

The essence of loan portfolio quality is revealed through its main evaluation indicators, including the level of non-performing loans, concentration of credit risk, degree of diversification, and profitability of lending operations. Particular attention is paid to the role of internal bank regulations, creditworthiness assessment procedures, risk limits, and portfolio monitoring mechanisms in maintaining an acceptable risk-return balance. It is argued that effective credit policy contributes to reducing problem loans, improving borrower solvency, and strengthening the financial stability of banking institutions.

The article also identifies current challenges faced by banks in the process of credit policy formation, such as macroeconomic instability, structural changes in the financial market, and heightened regulatory requirements. Based on the analysis, key directions for improving credit policy are proposed, focusing on a risk-oriented approach, flexibility, and adaptability to changing external conditions. The conclusion is drawn that an adaptive and well-structured credit policy is a necessary prerequisite for forming a balanced and high-quality loan portfolio and for ensuring the long-term financial sustainability of banks.

Ключові слова: кредитна політика банку, кредитний портфель, якість кредитного портфеля, кредитні ризики, управління кредитною діяльністю, фінансова стійкість банку.

Key words: bank credit policy, loan portfolio, loan portfolio quality, credit risks, credit activity management, bank financial stability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Кредитна діяльність банківських установ є одним із провідних механізмів залучення фінансових ресурсів в економіку країни та важливим чинником забезпечення її стабільного функціонування. Через кредитування банки активізують роботу державного та приватного секторів економіки, а також домогосподарств. Водночас сучасна практика банківського кредитування потребує подальшого вдосконалення. Це стосується передусім формування кредитного портфеля, що посідає ключове місце серед пріоритетів комерційних банків, адже саме від його структури та якості залежить стратегія й тактика банківської діяльності, рівень кредитування клієнтів та розвиток підприємництва.

Сформований ефективний і збалансований кредитний портфель не лише забезпечує прибутковість окремого банку, але й сприяє зростанню фінансових результатів усієї банківської системи України. Організація раціонального банківського кредитування, створення гнучкої та дієвої системи управління кредитними операціями, а також наявність достовірної бухгалтерської та аналітичної інформації становлять основу фінансової стійкості банку. В умовах економічної нестабільності та кризи особливої актуальності набуває формування оптимальної структури кредит-

ного портфеля, що дозволяє підвищити ефективність банківської діяльності шляхом реалізації продуманої кредитної політики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальність дослідження підтверджується значною кількістю наукових праць, присвячених питанням управління кредитними портфелями. Це свідчить про те, що проблема є однією з найважливіших у сучасній банківській практиці. Серед науковців, які розробляли дану тему, варто відзначити О.В. Васюренка, Н.І. Версаля, І.С. Гуцала, Н.І. Демчук, О.В. Дзюблюка, Б.С. Івасіва, О.А. Кириченка, В.Д. Лагутіна, І.О. Лютого, Б.Л. Луціва, М.О. Микитіна, А.М. Мороза, Л.О. Примостку, С.К. Реверчука, К.Є. Раєвського, М.І. Савлука, П. Роуза та інших дослідників. Попри велику кількість робіт, питання аналізу динаміки та оцінки ефективності кредитного портфеля залишаються недостатньо розкритими.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою кваліфікаційної роботи є оцінка основних тенденцій реалізації грошово-кредитної політики України, аналіз її особливостей, ризиків та перспектив розвитку.

Для досягнення поставленої мети в статті передбачається вирішення таких завдань:

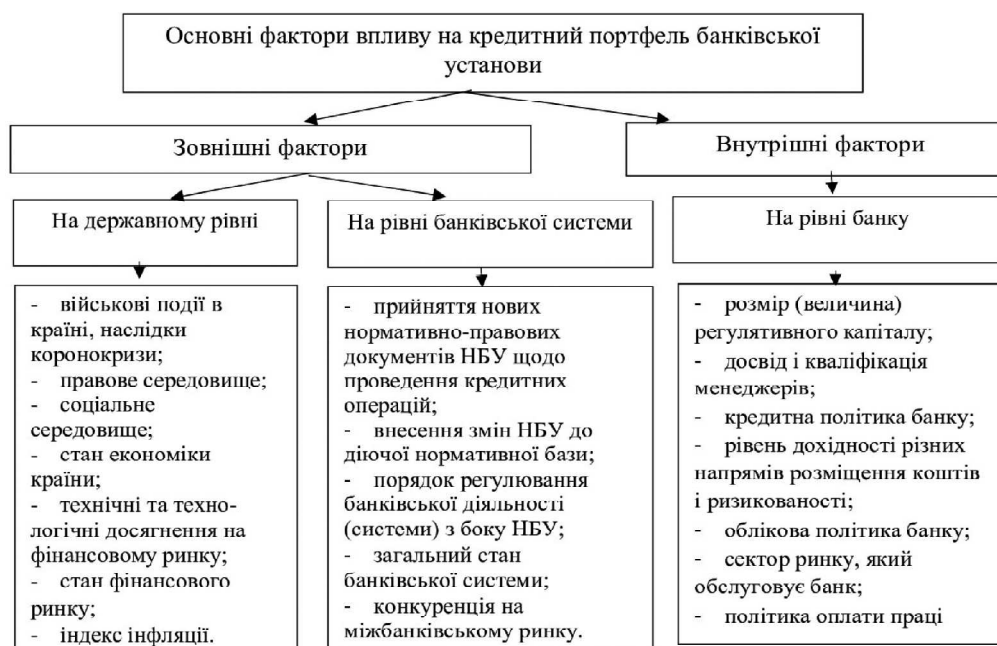

Рис. 1. Фактори впливу на кредитний портфель банківської установи

Джерело: сформовано на основі [8].

— розкрити економічну сутність кредитної політики банку та її місце в системі управління кредитною діяльністю;

— визначити основні фактори впливу кредитної політики на якість кредитного портфеля;

— проаналізувати показники оцінювання якості кредитного портфеля комерційних банків;

— дослідити взаємозв'язок між інструментами кредитної політики та рівнем кредитного ризику;

— обґрунтувати напрями вдосконалення кредитної політики з метою підвищення стабільності та прибутковості банків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вагому роль у функціонуванні банківських установ відіграє кредитування, оскільки саме кредитні операції забезпечують формування основної частки їхніх доходів. Кредит є універсальною економічною категорією товарно-грошових відносин і водночас одним із ключових інструментів активізації економічного розвитку. Його використання сприяє прискоренню обороту капіталу на різних рівнях господарської системи, підвищенню ефективності виробництва та зростанню прибутковості вкладених ресурсів.

Банківський кредит має конкретне змістовне наповнення й охоплює будь-які зобов'язання банку щодо надання грошових коштів, гарантування виконання зобов'язань або пролонгації боргу. Водночас на позичальника покладається обов'язок повернення отриманих ресурсів у визначені строки з урахуванням сплати відсотків і додаткових платежів за користування кредитом.

У банківській практиці кредити систематизуються за низкою ознак, зокрема:

— за строками користування — короткострокові та довгострокові;

— за характером забезпечення — заставні, гарантовані, застраховані або без забезпечення;

— за рівнем ризиковості — стандартні, контрольовані, проблемні, сумнівні та безнадійні;

— за порядком погашення — з одноразовою виплатою, поетапним поверненням, розстрочкою або з регресним механізмом;

— за обсягом — великі кредити, розмір яких обмежується нормативами власного капіталу банку;

— за формою надання — строкові позики, кредитні лінії, револьверні кредити та овердрафти;

— за колом позичальників — кредити підприємствам, фізичним особам і міжбанківські позики.

Необхідною умовою існування кредиту є формування кредитних відносин між сторонами договору. Вони проявляються не лише в процесі кредитування, а й у межах депозитних операцій. Зокрема, у разі розміщення коштів вкладником у банку під відсотки ці ресурси набувають ознак позичкового капіталу, тоді як сам банк фактично виступає в ролі позичальника.

Кредитний портфель формує основу активів банку, оскільки кредитні операції є найбільш прибутковим видом діяльності. Він створюється з метою досягнення трьох головних завдань:

— підтримання належного рівня платоспроможності банку;

— мінімізація кредитних ризиків;

— забезпечення стабільної прибутковості.

При цьому формування кредитного портфеля відбувається під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх факторів (рис. 1), які визначають якість і стійкість кредитної діяльності.

Варто підкреслити, що зовнішні фактори розвитку банківської діяльності не залежать від управління конкретних установ. Банки не можуть прямо впливати на них, однак повинні своєчасно враховувати їх під

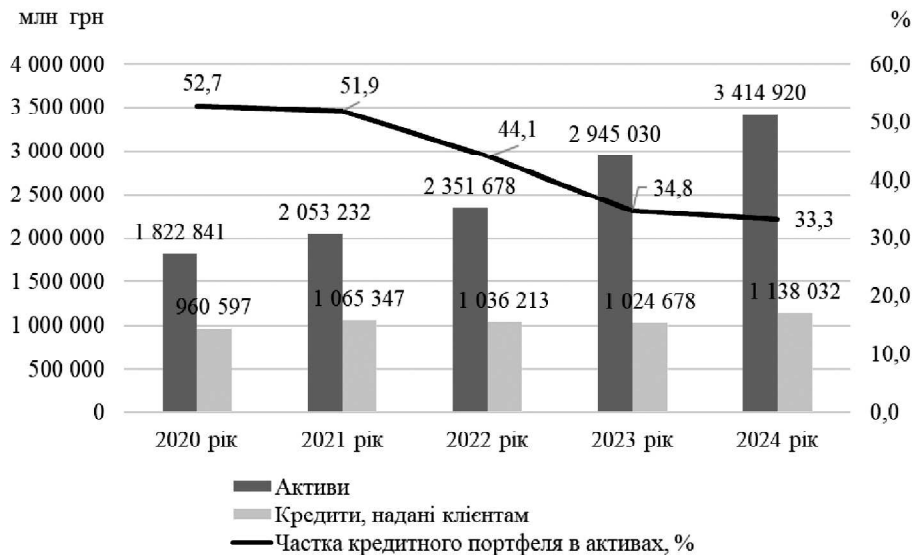

Рис. 2. Динаміка кредитного портфеля банків України за 2020—2024 роки, млн грн

Джерело: сформовано на основі [10].

час формування та реалізації власної кредитної політики. До таких чинників належать стан національної економіки, напрямки державної політики, коливання валютного ринку. Вони здатні позначатися на кредитній діяльності банків як безпосередньо, так і опосередковано — через вплив на фінансові можливості клієнтів.

На відміну від цього, внутрішні фактори підлягають прямому управлінському впливу з боку керівництва банку. Саме тому їх необхідно своєчасно враховувати в кредитній діяльності, оскільки вони визначають ефективність управління кредитними ресурсами та якість кредитного портфеля.

У сучасних трансформаційних умовах, що зумовлені як війною, так і наслідками глобальної пандемії COVID-19, для України особливого значення набуває стабільність банківської системи. У цьому контексті належне функціонування кредитного ринку виступає одним із ключових чинників забезпечення економічної стійкості. Адже саме ефективна кредитна діяльність банківських установ створює можливості для зростання кількості робочих місць, стимулює появу нових суб'єктів підприємництва та підвищує рівень зайнятості населення. Це, своєю чергою, сприяє активізації соціально-економічного розвитку держави.

Таким чином, головною метою діяльності банківських установ в сучасних умовах має бути забезпечення ефективної організації процесів банківського кредитування. Це передбачає формування оптимальної структури кредитного портфеля, удосконалення кредитної політики та створення гнучких механізмів реагування на виклики, що постають перед економікою. Саме такі підходи дозволять зміцнити роль кредитної системи як одного з головних драйверів економічного відновлення та подальшого розвитку країни.

Аналіз динаміки кредитного портфеля вітчизняних банківських установ за 2020—2024 р. показав нестійкість у обсягах наданих кредитів (рис. 2).

На рисунку чітко простежується стійка тенденція до зростання загальних активів банківської системи України протягом 2020—2024 років. Так, якщо у 2020 році активи становили 1 822 841 млн грн, то вже у 2024 році цей показник зріс майже вдвічі — до 3 414 920 млн грн. Це свідчить про активізацію банківської діяльності, зростання довіри до банківської системи та збільшення обсягів залучених ресурсів.

Водночас динаміка кредитного портфеля демонструє дещо іншу картину. Хоча абсолютні обсяги кредитів, наданих клієнтам, коливалися незначно, у 2024 році вони становили 1 138 032 млн грн, що лише трохи перевищує рівень 2020 року (960 597 млн грн). У 2021 році спостерігалось зростання обсягів кредитування до 1 065 347 млн грн, однак у 2022—2023 роках динаміка мала спадний характер із подальшим незначним відновленням у 2024 році. Це вказує на те, що попри зростання активів банків, темпи кредитування економіки залишалися відносно стриманими.

Найбільш показовим є зниження частки кредитного портфеля у структурі активів. Якщо у 2020 році цей показник становив 52,7%, то у 2024 році він зменшився до 33,3%. Така тенденція свідчить про поступове переорієнтування банків на менш ризиковані напрями діяльності, зокрема інвестування у державні цінні папери чи зростання частки ліквідних активів. Це може бути пов'язано із загальною макроекономічною нестабільністю, воєнними ризиками, високим рівнем проблемної заборгованості, а також із консервативною політикою банків, які намагаються мінімізувати кредитні ризики.

Отже, аналіз даних показує, що у 2020—2024 роках банківська система України демонструвала зростання за рахунок розширення активів, але кредитна активність не мала аналогічних темпів розвитку. Зменшення частки кредитного портфеля в активах із понад 50% до третини підтверджує зміну пріоритетів банків та свідчить про потребу у вдосконаленні кредитної політики з метою забезпечення більш активної підтримки реального сектору економіки.

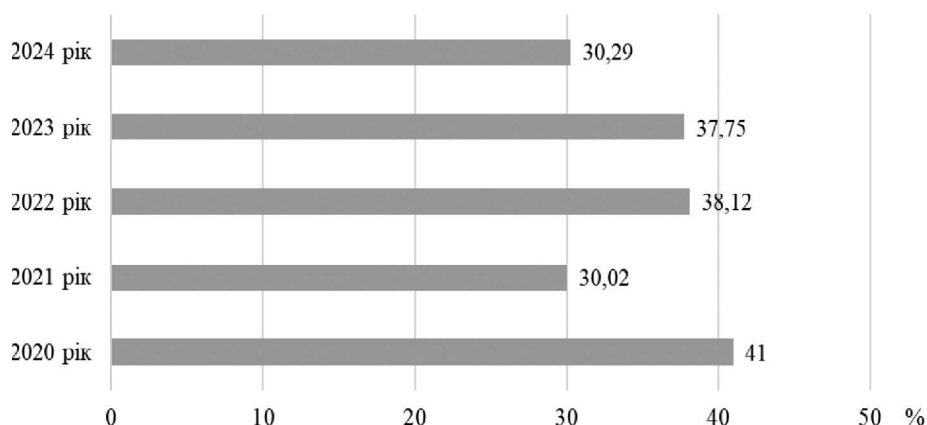

Рис. 3. Частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків України у 2020–2024 роках, %

Джерело: сформовано на основі [10].

Важливо також проаналізувати частку непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків за допомогою рис. 3.

У 2020 році ситуація була найскладнішою: частка непрацюючих кредитів становила 41%. Це свідчило про високу кризовість кредитного портфеля банківської системи, що було наслідком як попередніх економічних проблем, так і впливу пандемії COVID-19.

У 2021 році відбулося значне зниження показника — до 30,02%, що можна пояснити активними заходами банків і держави щодо реструктуризації проблемної заборгованості та певним відновленням економічної активності.

Проте вже у 2022–2023 роках негативні фактори, зокрема військова агресія РФ та пов'язані з цим економічні шоки, призвели до нового погіршення ситуації. Частка непрацюючих кредитів зросла до 38,12% у 2022 році та 37,75% у 2023 році. Це свідчило про суттєві проблеми із платоспроможністю позичальників у воєнних умовах.

У 2024 році ситуація знову покращилася: показник скоротився до 30,29%, що наблизило його до рівня 2021 року. Це може бути наслідком стабілізації банківської системи, часткового відновлення бізнесу та населення, а також активної роботи банків із проблемними кредитами (реструктуризація, списання, продаж портфелів).

Частка непрацюючих кредитів в Україні у 2020–2024 роках мала нестабільну динаміку: від критично високих значень у 2020-му до зниження у 2021 році, знову до зростання у 2022–2023 роках і помітного покращення у 2024 році. Така тенденція підтверджує високу залежність якості кредитного портфеля банків від зовнішніх економічних і політичних факторів.

Розширення спектра кредитних послуг є ключовим чинником підвищення ефективності банківської діяльності та оптимізації джерел кредитних ресурсів. Саме через різноманітність кредитних продуктів банки можуть забезпечити якісну підтримку підприємницької діяльності та задовольнити потреби клієнтів у фінансуванні. Нині ж переважна більшість кредитних операцій обмежується видачею індивідуальних цільових кредитів, тоді як сучасна практика вимагає ширшого набору банківських продуктів.

Чим ширший асортимент кредитних продуктів і чим вищий рівень їхнього надання, тим конкурентоспроможнішим стає банк.

Важливим напрямом є цифровізація банківських сервісів. Банки активно розвивають дистанційні канали обслуговування, впроваджують сервіси самообслуговування та комунікацію через популярні месенджери (Telegram, Viber, Facebook Messenger). Впровадження чат-ботів дозволяє клієнтам у лічені секунди отримати інформацію про стан кредиту чи картки. Це значно знижує навантаження на кол-центр, не потребуючи додаткового персоналу.

Ще одним кроком стало впровадження інноваційних платіжних сервісів, зокрема інтеграції з Apple Pay, що надає клієнтам зручний спосіб здійснення покупок.

Таким чином, розширення спектра кредитних послуг у поєднанні з цифровими інноваціями та модернізацією відділень забезпечує банкам міцніші позиції на ринку, дозволяє залучати нових клієнтів та підвищує якість обслуговування.

Для підвищення ефективності кредитної діяльності та зміцнення позицій на ринку банки мають приділяти особливу увагу вдосконаленню своїх кредитних інструментів і ресурсної політики. Серед важливих кроків у цьому напрямі варто виокремити:

- розробку сучасних методів кредитування, що враховують особливості формування оборотних коштів підприємств;

- удосконалення існуючих кредитних продуктів, зокрема кредитування в межах кредитної лінії, овердрафтного фінансування та вексельних операцій;

- впровадження комбінованих форм кредитування, що дозволяють більш гнучко реагувати на потреби клієнтів.

У сучасних умовах банки виступають провідними учасниками валютного і фондового ринків, розширюючи спектр продуктів завдяки інноваційним технологіям. Саме тому успішність їхньої діяльності в довгостроковій перспективі значною мірою залежить від ефективної кредитної політики, яка має забезпечувати раціональне використання всіх елементів кредитного механізму.

Серед основних напрямів оптимізації кредитних ресурсів банків варто виділити:

- зменшення частки проблемних кредитів, що дозволить скоротити витрати на формування резервів і збільшити оборотний капітал;

- розширення лінійки кредитних продуктів для фізичних осіб і впровадження привабливіших умов, підкріплених ефективною маркетинговою стратегією;

— удосконалення системи оцінки фінансового стану позичальників для зниження рівня кредитних ризиків;
— розширення можливостей для клієнтів, які не отримують зарплату через банк, шляхом надання кредитів готівкою та кредитних карток;

— зменшення простроченої заборгованості через програми лояльності, що надають відстрочку сплати відсотків;
— удосконалення механізму реалізації заставного майна з акцентом на прозорість і відкритість торгів.

Важливим чинником підвищення якості кредитного портфеля є також розвиток бюро кредитних історій. Їх модернізація сприятиме зменшенню витрат банків на обслуговування кредитних портфелів і водночас забезпечить фінансові установи повнішою інформацією про потенційних позичальників. Це дасть можливість точніше прогнозувати ймовірність повернення кредитів і знизити ризики для банківської системи загалом.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У ході дослідження встановлено, що кредитна політика банку є ключовим інструментом управління кредитною діяльністю, який безпосередньо впливає на структуру, рівень ризиковості та якість кредитного портфеля. Ефективно сформована кредитна політика забезпечує збалансування між прибутковістю кредитних операцій і прийнятним рівнем кредитного ризику, сприяючи фінансовій стійкості банківської установи.

Доведено, що чітке визначення пріоритетів кредитування, критеріїв відбору позичальників, механізмів диверсифікації портфеля та системи моніторингу заборгованості дозволяє мінімізувати частку проблемних кредитів і підвищити рівень платоспроможності клієнтів. Водночас в умовах економічної нестабільності та зростання зовнішніх викликів особливого значення набуває гнучкість кредитної політики, її адаптація до змін фінансового середовища та регуляторних вимог.

Література:

1. Васюренко О.В. Кредитна політика банків та механізм її реалізації. Вісник Національного банку України. 2022. № 3. С. 28—33.
2. Гуцал І.С. Формування кредитного портфеля банку та оцінка його якості. Економіка і держава. 2025. № 9. С. 54—58.
3. Демчук Н.І. Кредитна діяльність банків: ризики та шляхи їх мінімізації. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. Вип. 19. С. 112—116.
4. Дзюблюк О.В. Банківський кредит у системі фінансового посередництва. Світ фінансів. 2020. № 2. С. 7—15.
5. Івасів Б.С. Управління кредитним портфелем банку в умовах нестабільності. Регіональна економіка. 2024. № 1. С. 143—150.
6. Кириченко О.А. Кредитна політика банку та її роль у забезпеченні фінансової стійкості. Банківська справа. 2021. № 6. С. 3—10.
7. Лагутін В.Д. Кредитні відносини в сучасній економіці. Економіка України. 2020. № 8. С. 22—29.
8. Мороз А.М. Кредитні операції банків та управління кредитними ризиками. Банківська справа. 2019. № 5. С. 14—21.

9. Примостка Л.О. Кредитна політика банку як інструмент управління ризиками. Фінанси України. 2022. № 10. С. 45—52.

10. Расвський К.Є. Стратегічні аспекти кредитної діяльності банків. Вісник Одеського національного університету. 2023. Т. 20, вип. 3. С. 74—79.

11. Савлук М.І. Управління кредитною діяльністю банків. Фінанси України. 2021. № 1. С. 25—33.

References:

1. Vasyurenko, O. (2022), "Credit policy of banks and its implementation mechanism", *Visnyk Natsionalnoho Banku Ukrainy*, vol. 3, pp. 28—33.
2. Hutsal, I. (2025), "Formation of a bank's loan portfolio and assessment of its quality", *Ekonomika i derzhava*, vol. 9, pp. 54—58.
3. Demchuk, N. (2023), "Bank lending activity: risks and ways of their minimization", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, vol. 19, pp. 112—116.
4. Dziubliuk, O. (2020), "Bank credit in the system of financial intermediation", *Svit finansiv*, vol. 2, pp. 7—15.
5. Ivasiv, B. (2024), "Management of a bank's loan portfolio under instability conditions", *Rehionalna ekonomika*, vol. 1, pp. 143—150.
6. Kyrychenko, O. (2021), "Bank credit policy and its role in ensuring financial stability", *Bankivska sprava*, vol. 6, pp. 3—10.
7. Lahutin, V. (2020), "Credit relations in the modern economy", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 8, pp. 22—29.
8. Moroz, A. (2019), "Bank lending operations and credit risk management", *Bankivska sprava*, vol. 5, pp. 14—21.
9. Prymostka, L. (2022), "Bank credit policy as a risk management tool", *Finansy Ukrainy*, vol. 10, pp. 45—52.
10. Raievsykyi, K. (2023), "Strategic aspects of banks' lending activity", *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 20, no. 3, pp. 74—79.
11. Savluk, M. (2021), "Management of banks' lending activity", *Finansy Ukrainy*, vol. 1, pp. 25—33.

Отримано редакцією журналу / Received: 09.02.26

Процеженовано / Revised: 13.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.02.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663